

HELLIGTRE- KONGERS AFTEN

Shakespeare

ODENSE TEATER

Udarbejdet af:

Henrik Harboe
Lars Maarup
Else Kathrine Woidemann
Arbejdsudvalget 2005

S
K
O
L
E
M
A
T
T
E
R
I
A
L
E

HELLIGTREKONGERS AFTEN

William Shakespeare

Iscenesættelse:

Kim Bjarke

Scenografi og kostumer

Marianne Nilsson

Odense teater

Store scene

Koreografi

Mikala B. Lage

Spilleperiode

19. januar – 15. februar 2005

INDHOLD

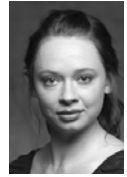
MEDVIRKENDE.....	4
OM WILLIAM SHAKESPEARE	5
WILLIAM SHAKESPEARES SAMLEDE VÆRKER	6
NOGET OM STYKKET OG OM DETS TILBLIVELSE.....	8
NARRENS ROLLE.....	9
TEATERBYGNINGERNE I WILLIAM SHAKESPEARES ENGLAND	10
SCENOGRAFIEN	11
SHAKESPEARES SPILLESTIL.....	13
HELLIGTREKONGERS AFTEN – TEKST OG OVERSÆTTELSE	14
INTERVIEM MED KIM BJARKE, 5. dec. 2005	21
FORSLAG TIL BEARBEJDNING OG IAGTTALGELSER.....	24
LINKS.....	25
KOSTUMETEGNINGER.....	26

MEDVIRKENDE

Hertug Orsino:
Lars Simonsen

Olivia:
Laura Kold

Sebastian:
Mikkel Bay
Mortensen

Viola:
Trine Appel

Kaptajnen/
Fabian:
Lars Lønnerup

Maria:
Kit Eichler

Antonio/
Curio:
Bjarne Antonisen

Malvolio:
Søren Spanning

Tobias Hikke:
Peder Dahlgaard

Feste:
Lars Knutzon

Andreas Blegnæb:
Mads M. Nielsen

Valentin/præst/
gendarm/Leandro:
Lars Hjøllund*

*3. års elev på Skuespillerskolen v/ Odense Teater

OM WILLIAM SHAKESPEARE

William Shakespeare blev født i Stratford-upon-Avon i 1564 og døde i 1616. Dvs. han levede i en periode, hvor England havde en blomstringstid under Elizabeth I (1533-1603).

På trods af særdeles vanskelige forhold lykkedes det Elizabeth I at fremstå som en succesfuld regent bl.a. pga. hendes store politiske begavelse, sikre menneskevurdering og evne til at udvælge dygtige folk til at hjælpe sig. Således blev hendes lange regeringstid en blomstringstid – både økonomisk og kulturelt. Man taler om "den elizabethanske" eller "den florissante" periode. Ofte også kaldet Tudor-tiden (Elizabeth I var datter af Henry Tudor/ Henry VIII).

Den elizabethanske stil er den betegnelse, man også bruger inden for arkitekturen og om musik fra denne periode.

Elizabeths England var Shakespeares England.

Teaterlivet blomstrede i denne specielle periode under protektion af den teaterinteresserede Elizabeth I. De første teatre bliver bygget og de første professionelle teatergrupper bliver dannet.

London med dens mangeartede former for leben tiltrak den unge Shakespeare. Han kom til London fra Stratford-upon-Avon i 1585 og fik arbejde på teatre. Omkring 1590 begyndte Shakespeare at blive kendt i London med sine digte og skuespil, og han tjente godt på sine værker. Nogle af pengene investerede han i Stratford-regionen, hvor hans familie stadig boede. I 1592 var han både skuespilforfatter og medlem af en teatertrup, men dette år var ikke et godt år for teatret – de blev alle lukket på grund af en pestepidemi. Men seks år senere var han velhavende nok til at blive medejer af The Globe Theatre. I 1608 købte han endvidere en andel i et andet teater, Blackfriars Theatre. Han tilbragte det meste af sit liv i London.

The Globe Theatre blev det navnkundige teater i London, hvor en stor del af Shakespeares dramatik blev uropført. Teatret nedbrændte senere, blev genopbygget – kun for at blive revet ned af det puritanske styre i 1644.

I 1989 fandt man et brudstykke af dets fundament. Efter en storstilet pengeindsamling i mange lande blev det nye Globe Theatre bygget og indviet i 1997.

Shakespeare skabte sin beskedne formue i London, og London har tjent en betydelig formue på Shakespeare.

Shakespeare er nok den bedst kendte og mest levende forfatter i verdenslitteraturen. Der er en stadig interesse for de mange skuespil og den ikke-dramatiske digtning. Skuespillene opføres hyppigt både på originalsproget og i oversættelser.

Han skrev sine skuespil i en opbrudstid mellem middelalderen og renæssancen. Han evner scenekunstens teknik og forstår at ramme publikum med centrale og relevante pointer, der er uafhængige af tid og sted.

WILLIAM SHAKESPEARES SAMLEDE VÆRKER

En del af Shakespeares værker er oversat til dansk flere gange. De vigtigste oversættere er Peter Thun Foersom (1777-1817), der dannede grundlag for Edvard Lembcke (1815-1897), Valdemar Østerberg (1865-1945) og Niels Brunse (f. 1949). Det er sidstnævnte, der har oversat Odense Teaters udgave af HELLIGTREKONGERS AFTEN – bearbejdelsen er foretaget af Kim Bjarke. (Se artikel andet sted i materialet.)

Skuespillene inddeles i 3 grupper:

De historiske skuespil

1590-92	Henrik VI 1. del
1590-92	Henrik VI 2. del
1590-92	Henrik VI 3. del
1592	Richard III
1596	Kong Johan
1595	Richard II
1596-97	Henrik IV 1. del
1597-98	Henrik IV 2.del
1598-99	Henrik V
Ca. 1612	Henrik VIII

Komedierne

1592-94	Tvillingerne
1594	De to herrer fra Verona
Ca. 1594-98	Trold kan tæmmes
1594-96	En skærsommernatsdrøm
1596-97	Købmanden i Venedig
Ca. 1598-99	Stor ståhej for ingenting
1599-1600	Som man behager
1600- 01	<u>Helligtrekongers Aften eller opr. Twelfth Night</u>
Ca. 1600-01	De muntre koner i Windsor
1602	Når enden er god
1603	Lige for Lige
1594-95	Elskovs Gjækkeri
1606-08	Perikles
1611	Stormen

1609-10	Cymbeline
1611	Et Vintereventyr
1613	De to ædle slægtning

Tragedierne

1592	Titus Andronicus
1595	Romeo og Julie
1592-93	Venus og Adonis
1599	Julius Cæsar
1600-01	Hamlet
1602	Troilus og Cressida
1603-04	Othello
1604-05	Kong Lear
1606	Macbeth
1606	Antonius og Cleopatra
1607-08	Timon fra Athen
1608	Coriolanus

Forfatterskabets hovedværker kaldes "De fire store": Hamlet, Othello, Macbeth og Kong Lear. De er udnævnt til hovedværker pga. deres fantastiske indsigt i den menneskelige natur.

Endelig kan tilføjes at skuespillet HELLIGTREKONGERS AFTEN på engelsk hedder "Twelfth Night". Den tolvte aften i julen er 5. januar: Helligtrekongersaften, jfr. Christmas Carrol: "The Twelve Days of Christmas". Helligtrekonger fejres oprindeligt for at mindes de hellige tre konger og Jesu dåb i Jordan-floden. Det er en mærkedag, fordi den sætter skel og afslutter en periode. Sådanne mærkedage brugtes ofte til at tage varsler på skæbner, vejr og afgrøder i det førindustrielle bondesamfund. I Danmark kunne unge, ugifte piger måske se deres fremtidige mand, når de holdt et lys og kikkede i et spejl helligtrekongersaften. Man brugte også helligtrekongerslys, jfr. Peter Krohns "Peters Jul".

I sæsonbruchuren 05-06 fra Odense Teater siges det om stykket: "I HELLIGTREKONGERS AFTEN, hvor intet er, som det synes at være, er alle kærlighedens narre – og det er måske, som det skal være!"

Kilde: bl.a. *Den Store Danske Encyklopædi* og *London, Herligheder og Hemmeligheder* (Könemann forlaget)

NOGET OM STYKKET OG OM DETS TILBLIVELSE

HELLIGTREKONGERS AFTEN er skuespillet om alle vore selvbedrag. Men bag alt dette gøgl, i al den musik, sang og dans lurer sandheden lige under overfladen på os, og livets dejligheder blegner måske en smule!

Dette er en historie om en revy – ja, du ser rigtigt! En revy skrevet på 14 dage efter bestilling fra et kontor, en fortælling fuld af ynde, poesi og dybt alvorlig.

Poesiens væsen er der for at lyve over sandheden. Forfatteren lader historien foregå i fantasiens land, Illyrien (illusionernes land?) Det er vel landet østen for solen og vesten for månen?

”Der var engang en hertug af Illyrien” – så langt går eventyret, men gennem de allerførste ord, vemodige, trolddomsagtige, stemningsfyldte, sætter forfatteren os midt ind i den menneskelige virkelighed. Det ser vi nu nærmere på.

Komedien blev sandsynligvis første gang spillet ved hoffet i London Helligtrekongersaften 1601. Den hedder herefter ”HELLIGTREKONGERS AFTEN eller Hvad I vil”, for den er en stump underholdning for dronning Elizabeth I, hoffolk og udenlandske gæster. Den skulle ifølge bestillingen fra hofmarskalens kontor være godt spækket med musik og dans og lystighed.

Skuespilleren William Shakespeare satte sig til at skrive. Fjorten dage efter opførte han og hans kammerater komedien i den store hal i Westminster. Den var en revy – tungere skal vi ikke tage den, fuld af saftige hentydninger til både skandaler ved hoffet, forhandlinger med russerne, som havde en gesandt i London, der ikke kunne sige et ord ud over NJET, hvis han da ikke havde fået indhentet tilladelse fra Kreml og proppet med yderligere ord.

På fjorten dage lavede Shakespeare en revy med sang musik og dans klar til de meget gemytlige festligheder på julens sidste dag i det gamle England.

Revyen blev den yndigste poesi, den forunderligste sandhed og den festligste komik.

Hej, der står narren oppe og slår sine strenge an på lutten, han synger, og hele stykket er hans sang. Alt er tilsyneladende klovneri. Men klovneriet har en handling, som i sin tilsyneladende enkelthed, udfolder sig som følger:

Et skib forliser, om bord er en ung pige, der klæder sig ud som mand. Deraf følger misforståelser, flere par forelsker sig og får hinanden, en højtidelig, kedsommelig mand holdes for nar, alt ender dog godt!

NARRENS ROLLE

I HELLIGTREKONGERS AFTEN optræder narren, Feste, som en central figur.

Ved undersøgelse af "narrekulturen" gør man den erfaring, at de især optrådte ved hofferne i den sene middelalder og i renæssancen, ofte i skikkelse af en åbenmundet vanskabning, men de forekom også langt tidligere i historien. Det var dog først i 1100-tallet, at de figurerede ved de fyrstelige hoffere. Institutionen holdt sig op i 1700-tallet – i Rusland og Italien dog noget længere.

Narrens funktion var at underholde fx ved at gøre grin med sig selv og andre ved sit frisprog – især autoriteterne: De kunne tillade sig at være dristige i deres udtalelser. I teatersammenhænge fortæller *Den Store Danske Encyklopædi*; "at narren formår at sætte "de kloge", fyrsterne, grå hår i hovedet". I flere af Shakespeares stykker, f.eks. HELLIGTREKONGERS AFTEN og KONG LEAR, optræder en nar som en af de centrale figurer. Shakespeares narre udtrykker stor og bitter livsvisdom.

Narren brugtes til at sige de højere socialt placerede imod. Almindelige mennesker havde ikke lov til at modsige autoriteterne i den tids enevældige fyrstevælde, hvor der absolut ikke var nogen ytringsfrihed.

Litterært blev de også brugt til at udtrykke digterens holdning/afstandtagen/ latterliggørelse af forhold, han var uenig i. Man kan sige, at de fungerede som en slags ventil for folkets utilfredshed med tingenes tilstand på samme måde, som karnevalerne gjorde. Ved karnevalerne blev rollerne byttet om, så menigmand blev Kong Karneval og bestemte for en dag. Den skik ses endnu i dag i Frankrig, hvor den, der finder en lille "charm" i nytårskagen, har lov til at bestemme over selskabet resten af dagen.

På Shakespeares tid var staten fyrsten (Elizabeth I), hun havde den absolutte magt med hånds- og halsret over sine undersåtter. Derfor var det af enorm betydning, at fyrsten havde den store viden, retfærdighedssans og personlighed, der var nødvendig for at bestride landets øverste post: Når det gik fyrsten godt, gik det landet og dets befolkning godt.

Kilde: bl.a. Den Store Danske Encyklopædi

TEATERBYGNINGERNE I WILLIAM SHAKESPEARES ENGLAND

Sceneindretning m.m.

Det første faste teater i London "The Theatre" byggedes i 1576. Man har ikke eksakt viden om indretningen af teatrene på Shakespeares tid, men den runde form, som disse har, menes at stamme fra

bjørnegårde, som var almindelige på den tid, fordi dyrekampe blev brugt som offentlig forlystelse. Teaterbygningerne lå alle uden for byen i forlystelsesområdet, hvor der var værtshuse

og dyregårde med bl.a. bjørne- og tyrekampe. Mange var bange for teatrene og skuespillerne, fordi de mente, at skuespillerne blev ét med rollerne og altså nærmest besat af dem.

Ingen af datidens teatre eksisterer i dag, men via udgravninger har man fundet ruinrester af teatret "The Rose", der så vidt vides lå ved siden af "The Globe", hvor Shakespeare dels selv optrådte og dels fik sine skuespil opført.

"The Globe"

Tegning af "The Globe" – sandsynligvis på bagsiden af en serviet.

"The Globe"

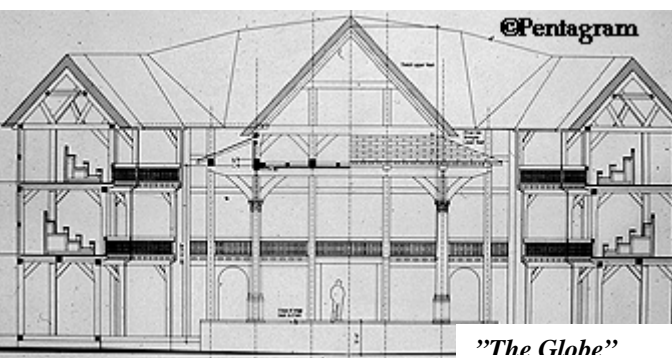
Omkring 1997 blev man færdig med en rekonstruktion af "The Globe" med den rigtige beliggenhed. Dette teater har både en uden-dørscene, som den så ud på Shakespeares tid, og

en lukket scene til brug for opførelser om vinteren.

Den indre indretning af teaterbygningerne menes at henhøre til den måde, som teatertrupper plejede at bygge scenen op på, når de spillede i kroernes åbne gårde. Her optrådte de på en åben scene (estrade) på gårdspladsen med bagsiden ind imod én af kroens fire vægge. Et tæppe dannede baggrund, og gave et sted hvor skuespillerne kunne klæde om og opholde sig, inden de skulle på scenen.

Den typiske teaterbygning var uden tag, og man spillede om dagen, hvor både scenen og publikumspladser kunne bruge dags-

lys.

"The Globe"

lyset. Tilskuerne befandt sig dels i gallerierne i 3 etager rundt om scenen, hvor de prominente kunne sidde og dels på jorden foran scenen, hvor det kun kostede et symbolsk beløb. Således havde selv de fattige en mulighed for at få en teateroplevelse.

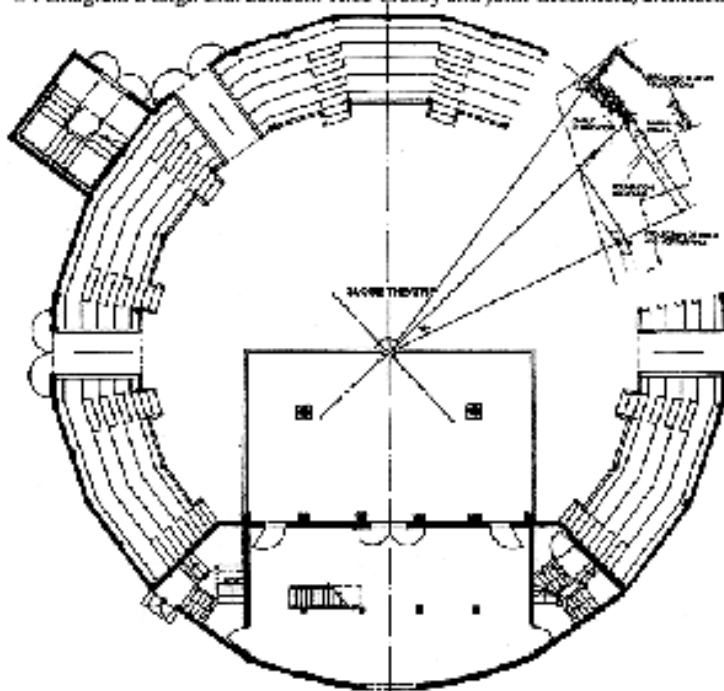
Scenegulvet var rejst på nogle støtter og ragede ud mod publikum, så de forreste tilskuere stod placeret hele vejen rundt uden om de 3 sider af scenen. Scenen var vendt mod eftermiddagslyset, og nyere udgravninger har vist, at scenen kun var ca. 10 x 6 meter. På bagscenen var der et lille fremspringende tag, hvorunder var placeret 2 døre til ind- og udgange og mellem disse nogle tæpper, som dækkede over et indre scenerum, som også blev benyttet som ekstrascene. Oven over var der en balkon, som også blev anvendt direkte i stykkerne.

SCENOGRAFIEN

Forestillingerne forgik som nævnt altid om eftermiddagen ved dagslys, og det satte dramatikernes fantasi på prøve! På scenen blev der kun brugt enkle sætstykker eller møbler, der hurtigt kunne flyttes ind og ud af scenen. Dette kunne være borde og bænke til en krosscene eller en tronstol til den kongelige sal. Sætstykkerne var nødvendige, da scenen var helt uden

© Pentagram Design Ltd. London. Theo Crosby and John Greenfield, architects.

All rights reserved. Used by permission.

dekorationer. Shakespeare anvendte få, men til gengæld centrale rekvisitter for at handlingen skulle skride fremad, fx et lommetørklæde i "Othello", en giftflaske i "Romeo og Julie" og et kranium "Hamlet". Endvidere brugte man "talte kulisser", hvilket betød, at dramatikeren meget ofte i replikkerne havde indlagt kommentarer om, hvor man befandt sig. Det indebar, at publikum selv skulle forestille sig scenografiens øvrige detaljer. Dette krævede et

aktivt og medlevende publikum, hvilket da også var tilfældet. For at fastholde publikums interesse for stykket, forsøgte dramatikeren ved hjælp af

indirekte publikumshenvendelser at holde interessen fanget ("off-stage-replikker").

Vi ved ikke meget om, hvordan kostumerne på Shakespeares tid så ud, men man antager, at de fornemme folk i stykkerne har båret datidens klædedragt, mens man ved, at de øvrige personer var friere stillet.

SHAKESPEARES SPILLESTIL

Shakespeare benytter sig i mange af sine stykker af at arbejde med "spillet i spillet". I f.eks. "Trolde kan tæmmes" og "Tvillingerne" er pointen, at de grovkornede løjer kun kan forstås ud fra den viden, at det, der sker på scenen, netop ikke foregøgler at være virkelighed, men tydeligt fremstilles som en leg – et ironisk spil i spillet.

Den enkle scenografi og de "talte" kulisser blev yderligere underbygget af, at Shakespeare brugte "Blank Verse" (ikke i vers). På den måde lavede Shakespeare en social karakteristik alene ved hjælp af sproget. Ved at lade de jævne personer tale i almindelig prosa (almindeligt talesprog) signalerede Shakespeare deres sociale tilhørsforhold i de lavere klasser. I modsætning hertil er de øvrige personer, der taler i vers. Deres poetiske sprog signalerede en højere klasse. Et tydeligt eksempel er graverscenen i HAMLET. Her får Shakespeare klart og tydeligt karakteriseret Hamlets og gravernes sociale tilhørsforhold.

Der er ofte anbragt et såkaldt "Comic Relief" (komisk befrielse) i hans tragedier. Comic relief er et sted, hvor folk kan få lov at le lige midt i alt det sørgelige og tragiske. På samme måde er der i Shakespeares komedier steder, hvor han indfletter sørgelige og voldsomme effekter, der ligger langt fra det komiske.

Kilder:

Claus Flygare m.fl. "Klar scene" (Drama)

"The Globes" hjemmeside på internettet. m.m.

HELLIGTREKONGERS AFTEN – TEKST OG OVERSÆTTELSE

HELLIGTREKONGERS AFTEN anses for at være en af Shakespeares mest vellykkede komedier. Den rummer flere intriger, der flettes elegant ind mellem hinanden. Sproget er veloplagt og levende den dag i dag. Desuden er den ikke kun skæg og ballade – morskaben er sat i perspektiv af mere dystre begivenheder: Olivias sorg over tabet af sin bror, Violas frygt for at have mistet sin, trusler om mord og hævn osv.

Stykket er sandsynligvis skrevet omkring 1601, men også i dette tilfælde har Shakespeare benyttet sig af ældre materiale. Historien om tvillingen, der forklæder sig som sin bror for at kunne være nær den, hun elsker, stammer fra en italiensk komedie fra 1531. Shakespeares fortjeneste er at supplere med historierne om tjenestefolkene - og iklæde dem sit elegante og sprudlende sprog.

I denne som i andre af Shakespeares komedier indgår der sange. Helt specielt er det, at man faktisk kender samtidige melodier til flere af sangene, f.eks. "O Mistress Mine, where are you roaming?" (i Niels Brunes oversættelse: "Min hjertenskær, hvor mon du sværmer").

Enhver oversættelse er en fortolkning. Det gælder ikke mindst ved oversættelse af vers, hvor oversætteren ikke kan vælge frit, men må tilpasse sine ord til den rytme, som originalen har. Hos Shakespeare taler tjenestefolkene i prosa, mens de fine taler i blankvers, dvs 5-fodede jamber (10 stavelser, skiftevis tryksvag og trykstærk) uden rim. Og mens Shakespeare i sit hjemland kan spilles på originalsproget og nydes også i nutiden, så må oversatte udgaver nyoversættes fra tid til anden, fordi sproget kommer til at virke antikveret, og de holdninger og fortolkninger, der lægges ind i oversættelsen, hører en anden tid til.

Herunder sammenlignes tre udgaver: Shakespeares original fra ca. 1601, Valdemar Østerbergs oversættelse fra første halvdel af 1900-tallet, og Niels Brunes fra omkring 2000.

Østerbergs oversættelser har været meget brugt, og det er primært gennem hans oversættelser, mange danskere kender Shakespeare. Imidlertid har vi med Brunes adskillige nye fortolkninger fået præsenteret Shakespeare i et nyt, mundret dansk, der i mange tilfælde matcher Shakespeare i vid og humor.

HELLIGTREKONGERS AFTEN begynder med Hertug Orsinos beklagelse over, at hans kærlighed til grevinde Olivia ikke er gengældt (1. akt, 1. scene, linje 1-8)

(Shakespeare:)

If music be the food for love, play on,
Give excess of it that, surfeiting, [surfeit: at få for meget af noget]
The appetite may sicken and so die.
That strain again, it had a dying fall.
O, it came o'er my ear like the sweet sound
That breathes upon a bank of violets,
Stealing and giving odour. Enough, no more,
'Tis not so sweet now as it was before. [‘Tis = It is]

(Østerberg:)

Hvis tonerne er elskovs næring, spil da
og fyld mig med dem, at min lyst kan sygne
af overmættelse og dø derved! –
Igen den strofe! Hør, hvor blidt den hendør:
Åh, jeg fornam den som den søde lyd,
når vinden ånder på et bed violer
og stjæler duft og giver duft. – Nok! Stille!
Nu synes mig, det klinger mat og ilde.

(Brunse:)

Hvis kærlighed kan næres af musik,
så spil, spil – gi mig i overflod
så appetitten kan kvæles og dø.
Den strofe igen. Den dør så dejligt hen.
Den ramte øret som den søde lyd,
der ånder i violerne ved bækken,
tager deres duft og bringer vellugt med sig.
Nok, nok! Nu er den ikke mere så sød.

Hvis man prøver for sig selv at oversætte den første linje, så man får de fem jamber (di-da, di-da, di-da, di-da, di-da) frem, kommer man i vanskeligheder. Det er svært at få 'musik' (med tryk på sidste stavelse) ind der, hvor Shakespeare har 'music' (med tryk på første) – og så også få plads til 'føde for kærlighed'. Østerberg klarer det med ordet 'tonerne' i stedet for 'musik', men Brunse vender elegant sætningen om så de to vigtige ord, kærlighed og musik, kommer til deres ret.

Til gengæld må han flytte 'så spil' (play on) ned i næste linje, men det gør ikke noget, for her har Shakespeare alligevel en næsten-gentagelse ('surfeit' er næsten det samme som 'excess').

Billedet i linje 5-7 af en lyd, der rammer violerne og bringer deres duft med sig, er lidt tung hos Østerberg: 'stjæler duft og giver duft' – men langt mere elegant hos Brunse som hos Shakespeare: 'stealing and giving odour' / 'tager deres duft og bringer vellugt med sig'.

Senere i første akt, møder vi Olivias tjenestepige Maria og narren Feste, som kaldes 'klovnen', men er en snusfornuftig mand med stor livsvisdom.

(Shakespeare:)

MARIA

Nay, either tell me where thou hast been or I will not open my lips so wide as a bristle may enter in way of thy excuse. My lady will hang thee for thy absence.

FESTE

Let her hang me. He that is well hanged in this world need fear no colours

MARIA

Make that good.

FESTE

He shall see none to fear.

MARIA

A good lenten answer. I can tell thee where that saying was born, of 'I fear no colours'.

FESTE

Where, good Mistress Mary?

MARIA

In the wars, and that may you be bold to say in your foolery.

FESTE

Well, God give them wisdom that have it; and those that are fools, let them use their talents.

MARIA

Yet you will be hanged for being so long absent, or to be turned away – is not that as good as a hanging to you?

FESTE

Many a good hanging prevents a bad marriage; and for turning away, let summer bear it out.

MARIA

You are resolute then?

FESTE

Not so neither, but I am resolved on two points.

MARIA

That if one break, the other will hold: or if both break, your gaskins fall.

FESTE

Apt, in good faith, very apt. Well, go thy way. If Sir Toby would leave drinking thou wert as witty a piece of Eve's flesh as any in Illyria.

(Østerberg:)

MARIA

Nej, enten siger du mig, hvor du har været, eller jeg åbner ikke munden så højt at der kan gå en svinebørste ind, for at undskylde dig. Den nådige frøken lader dig hænge for din udeblivelse.

FESTE

Lad hende hænge mig! Den der er vel hængt her i verden, han er kommen i skuddet.

MARIA

Begrund det.

FESTE

Jo, han har erhvervet løkken!

MARIA

Uh, det svar er der ikke fugls føde på. Ved du, hvor det ord hører hjemme: At komme i skuddet?

FESTE

Sig mig det, lille jomfru Maria.

MARIA

I krigen! Det kan du dristig sige, når du fører narresnak.

FESTE

Ja, Gud give dem visdom som – har den; og de, som er narre, de får så bruge deres talenter.

MARIA

Du bliver dog hængt, fordi du har været så længe borte.: eller, at blive jaget bort, er det ikke for dig det samme som at blive hængt?

FESTE

At blive godt hængt har forhindret mangen en i at blive dårligt gift; og hvad det angår at blive jaget bort, så har vi sommeren at løbe på.

MARIA

Nå, du siger altså briste eller bære?

FESTE

Jah, der er jo dog mere end ét bånd, der holder tingene sammen her i livet.

MARIA

Så at hvis det ene brister, så bærer det andet? Ja men hvis de begge to brister, så falder dine bukser.

FESTE

Træffende, min sandten, meget træffende! Hæng blot på. Hvis herr Tobias ville holde op med at drikke, var du så fiffigt et stykke evakød som nogen i Illyrien.

(Brunse:)

MARIA

Nej, enten fortæller du mig, hvor du har været, eller også åbner jeg ikke munden en hårsbred for at undskylde dig. Min frue vil få dig hængt fordi du har været væk.

FESTE

Så lad hende hænge mig; hvis man er godt hængt her i verden, så er slaget vundet.

MARIA

Bevis det.

FESTE

Jo, for så er ens løkke gjort.

MARIA

Den vits var så vandet, at man kan drikke den i fastetiden. Og jeg kan godt sige dig, hvor den talemåde kommer fra, med at "slaget er vundet."

FESTE

Hvorfra, frøken Maria?

MARIA

Fra krigen.

FESTE

Tja, må Gud skænke visdom til dem der har den, og dem der er narre, de må så bruge deres talenter.

MARIA

Men du bliver nu alligevel hængt, fordi du har været så længe borte – eller også bliver du smidt på porten; er det ikke lige så godt som at blive hængt?

FESTE

En god hængning kan tit forhindre et dårligt ægteskab, og at blive smidt på porten, det gør ingenting så længe det er sommer.

MARIA

Du er altså besluttet på at lade dig hænge?

FESTE

Ikke lige netop, men der er to ting, jeg må lægge mig i selen.

MARIA

Ja, og hvis dine seler springer, så taber du bukserne.

FESTE

Meget, meget morsomt, det må jeg sige. Hvis man ville kalde hr. Tobias ædruelig, kunne man lige så godt påstå, at du var den vittigste kvinde i Illyrien.

--00--

Når Shakespeare er elsket og spillet så meget endnu efter 400 år, skyldes det sproget mindst lige så meget som historierne. Det kan derfor kun anbefales, at man kaster sig over originalerne – oversættelser er og bliver det næstbedste.

INTERVIEM MED KIM BJARKE, 5. dec. 2005

Når der spilles Shakespeare, så prøver man ofte at lave det på en ny måde, som ingen andre har lavet det før. Hvad nyt har du lavet ved denne komedie?

Jeg synes ikke, jeg har præsteret nogen historisk banebrydende fortolkning af, hvad det her stof er – i sin kerne. Jeg mener ikke, at HELLIGTREKONGERS AFTEN er en romantisk komedie. Det er absolut en komedie med stort K, men romantisk, det synes jeg faktisk ikke, den er. Det er ikke en feel-good-komedie fra start til slut. Den ender lykkeligt, fordi de to tvillinger finder hinanden igen, men egentlig ikke før – indtil da er der ikke nogen scener, der er lykkelige.

Er det mere en historie om to tvillinger, der finder hinanden, end det er en kærlighedshistorie?

Det er en kærlighedshistorie. Men det er jo ikke nogen lykkelig kærlighedshistorie, før de to tvillinger finder hinanden. Indtil da er det en A-elsker-B-elsker-C-elsker-A-historie, og det er jo ikke lykkeligt. Det er jo ikke lykkeligt, at Orsino elsker Olivia som elsker Cesario, som elsker Orsino. Og de tre løber efter hinanden som cirkusheste i en karrusel, og cirkusheste i en karrusel indhenter jo aldrig hinanden. Det er muligvis ret sjovt at se på indimellem, men det er ikke lykkeligt. Det går først op i det øjeblik, tvillingerne finder hinanden.

Det skibsforslis, som går forud for historien, som får de to tvillinger væk fra hinanden, det har vi taget med, fordi dér går verden i stykker. Hvis vi ser tvillingerne som metafor for enhed, og de så kommer væk fra hinanden, så er verden i uorden. Og verden i det her stykke er faktisk i en slags uorden. Der er masser af mennesker, der er ulykkeligt forelskede: Andreas Blegnæb, Maria, Malvolio osv. Det er først i det øjeblik, de to tvillinger genfinder hinanden, at de forelskede kan få hinanden – selvom de ikke nødvendigvis får den, de først har forelsket sig i.

Men når du siger, at de to tvillinger udgør en enhed, så gør det ikke så meget, hvilken af dem man får til sidst?

Det er derfor, jeg viser dem i starten som tvillinger. De skal være klædt ud som piger, fordi så ser man to mennesker, der kan ligne hinanden, fordi de er identiske i tøjet. Og fordi de hører sammen, har man nemmere ved at acceptere slutningen. Så bliver det lidt mindre hovsa-agtigt, når de finder hinanden til sidst.

Er der grænser for, hvad man må gøre med Shakespeare?

Rent kunstnerisk-etisk vil jeg sige nej, men jeg er den, der først hopper i sædet af uenighed nogle gange, når jeg ser, hvad andre gør ved Shakespeare – men det er vel i et forsøg på at komme i kontakt med publikum, at de gør det.

Jeg læser en masse om stykkets oprindelse, om hvad han var igennem dengang, han skrev det, for så ved jeg, hvad baggrunden er – hvad motoren kan have været hos ham selv i forhold til hans samtid. Hvis der er noget, jeg synes, der er overflødigt i teksten, så ved jeg også, hvorfor jeg kan stryge det. Men en totalmodernisering, hvor de går rundt i moderne kostumer, er for mig problematisk, fordi det faktisk gør formatet mindre: Historien bliver lidt lille af at ligne mig. Det højtidelige sprog og flotte kostumer kan skabe en slags distance hos publikum, som i virkeligheden er konstruktiv. Man kommer ind i en anden verden og kommer til at tilegne sig nogle historier, som er sådan mere arketyperiske – og som måske i bund og grund er lettere at relatere til én selv.

Men man kan gøre meget med Shakespeare. Det er fordi hans stof og hans tekster kan bære det. De er så stærke, at de kan tåle mange forskellige instruktør-koncept-greb. Det er ikke vores opgave at være historisk korrekte, men at påvirke publikum i dag.

Der er altså ikke noget, der er forkert, men det kan være dårligt?

Jeg kan ikke moralisere og sige 'man må ikke modernisere', jeg kan bare personligt være uenig, og ikke få så stor en oplevelse ud af det.

Hvordan er jeres scenografi?

Shakespeares scene kræver næsten en black-box [dvs sort scenerum uden kulisser, red]. Vi har en væg i baggrunden med nogle døre i, og når de bliver åbnet i et bestemt mønster, så er det bare en væg med en masse huller i – og sommetider er det døre – i den ene eller den anden side. Det er en temmelig abstrakt scenografi – der er ikke andet end det. Og så skubber vi en bænk eller et klaver ind, for vi leger en del med musik. Vi har også en have med skulpturer, som bare bliver skubbet ind og ud.

Den Shakespeareske scene er jo velkendt ved, at hvis der er en replik om skove, så er man i skoven; det er egentlig svært at hamle op med. Men der er nogle steder, hvor jeg har lyst til, at man kan mærke, at det er indendørs og nogle steder, hvor det skal være i haven. Hvor Shakespeare

sikkert ikke havde et træ eller nogle møbler, der viste om det var indendørs eller udendørs.

Men jeg vil gerne have, at når Viola eller Malvolio kommer ind til Olivia, så er det audiensagtigt inde hos den høje Olivia – og et andet sted skal det være i haven, så der er nogle ting, der skal ud og ind – det tumler jeg med i øjeblikket.

I bruger ikke drejescenen?

Nej, for forestillingen skal på turne bagefter.

Er det vigtigt at spille Shakespeare stadigvæk?

Ja, men det er vigtigt, at man er engageret i sin egen tid og får vinklet det, så det er vedkommende for publikum – og lidt polemisk vil jeg sige, at jeg ikke kommer med noget nyt – forstået på den måde, at denne tekst er et mesterværk om noget evigt, nemlig følelsen af at være forelsket: Det er destillatet af, hvad den handler om – og det gør den meget virtuost – blander det så godt. Der er så mange vilde, burleske scener med Andreas Blegnæb og Tobias Hikke – og den absurde historie med Malvolios forelskelse i Olivia.

Og det er Shakespeares fortjeneste – hovedhistorien har han lånt fra en italiensk komedie – men alle tjenestefolkene har han selv skabt – og Malvolio er alle butleres stamfar: Hvert eneste nytår ser vi en fuld butler, og i talrige komedier over hele verden er der en tjener, der er lidt sur, og som ved det hele bedre end de andre – det er Malvolio.

Har Shakespeare en pointe med dette stykke?

Det er lavet til en festaften, hvor Dronning Elizabeth fik besøg af en italiensk hertug, der hed Orsino – og Malvolio er en tilpasning af en berømt butler ved dronningens hof, så der er noget politisk satire. Men det er et festspil, som han skrev, mens han skrev HAMLET – derfor er der så meget om død i den, mange metaforer om døden. Og stykket vil ikke andet end at skildre kærlighedens og forelskelsens væsen – og det er da også et ædelt motiv.

FORSLAG TIL BEARBEJDNING OG IAGTTALGELSER

Stykkets opbygning

- Hvor lang tid spænder stykket over?
- Betyder det noget for handlingen?
- På hvilken måde indføres vi i stykkets handling?
- Beskriv udviklingen i stykket!
- Lav en spændingskurve fra start til slut og kommentér undervejs!
- Vurdér hvilken type drama, dette er!
- Kan der findes paralleller til nutiden?

Personfremstillingen

- Beskriv de forskellige karakterer hvad angår: Udseende – væremåde – påklædning - meninger.
- Beskriv, hvordan de enkelte udvikler sig som handlingen skrider frem!
- Kan disse personer findes den dag i dag? Begrund!

Temaer i stykket

- Find temaerne og forklar, hvordan de illustreres af de enkelte personer.
- Spiller scenografien ind her?

Scenografien

- Studér scenografien og lav evt. skitser af udvalgte scener.
- Giv eksempler på, hvad scenografien understreger i scenerne.
- Indtænk også lys – lyd – kulisser - andre former for effekter.
- Prøv at drage paralleller til den oprindelige scenografi på "The Globe".

Yderligere forslag til bearbejdning efter forestillingen

- Lav et dramaforløb som mime/opera/revy.
- Lav en film/videoproduktion.
- Lav en feature over temaerne i stykket.
- Fagintegration: Litteratur-drama-billedkunst-engelsk-historie-samfundsfag.

LINKS

<http://www.ulib.csuohio.edu/shakespeare/>

<http://shakespeare.palomar.edu/theatre.htm>

<http://www.nrk.no/nyheter/kultur/2726905.html> (Har Shakespeare selv skrevet eller.....??)

<http://lang.nagoya-u.ac.jp/~matsuoka/Shakespeare.html> (Links til Shakespeares homepages)

<http://www.dr.dk/p1/danmarkkort/arkiv.asp?action=showarticle&id=26039> (Lyt her)

KOSTUMETEGNINGER

Kostumetegningerne er venligst stillet til rådighed af scenograf, Marianne Nilsson.

Orsino

Olivia

Viola

Feste

Andreas Blegnæb

Tobias Hikke

